

SURİYE SORUNUNU HEMEN ÇÖZÜN! YOKSA

Giriş

Suriye’de üç yıldır devam eden iç savaş resmi sınırlar içinde devam etmesine rağmen, çatışmalara doğrudan ve dolaylı olarak katılmayan devlet kalmadı. Her devletin ulusal çıkar bağlamındaki stratejik yaklaşımları, çözüm için ortak bir paydada birleştirilemedi. Bu sonuç, mevcut durumu sürdürmenin daha uygun olacağını değerlendiren ülkelerin çoğunlukta olduğunu düşündürüyor. ABD - İngiltere - Fransa - İsrail bloku ile Rusya - Suriye - İran bloku arasındaki derin stratejik anlaşmazlık nedeniyle, Suriye’deki Esad karşıtı güçler kontrolden çıkmış gözükmetedir. Bloklar arasındaki yaşanan bu anlaşmazlık bölgede ciddi bir güç boşluğu yaratmış durumda. S. Arabistan, Katar, Bahreyn. B.A.E. vb. gibi ülkeler, Suriye’de hem kendilerine yakın grupları destekliyorlar, hem de Irak üzerinden, korkulu rüyaları ve tarihsel rakipleri İran’la dolaylı bir mücadeleyi sürdürüyorlar.

Bu politika El Ambar bölgesindeki gelişmeler ışığında Irak’ta ciddi bir güvenlik sorununa dönüşmüş bulunuyor. S. Arabistan, kadim düşmanı İsrail ile ortak düşman İran’a karşı dolaylı bir işbirliği içinde görünüyor. İsrail Başbakanı bu işbirliğini Davos 2014 toplantısında, bölge ülkelerinin İsrail’i tehlikeleri uzaklaştıran bir ortak olarak görüyorlar şeklinde özetledi. ¹ Belki de blok liderleri bunu kasten yapıyorlar. Çünkü üç yıldan bu yana bölgede oldukça hacimli bir silah pazarı oluşmuş durumdadır. ABD’nin Şah’ın devrilisinin intikamını almak için Irak’la İran’ı on yıl (1979-1989) savaştırdığını unutmamalıyım. Bu arada bölgede İsrail’in memnunlukla ellerini ovuşturduğunu söylemek fazla abartı olmaz. Çünkü hem kendisi, hem de İran’ın Şii zincirinin en önemli halkası Suriye bir tehdit olmaktan çıkmış durumda. Günde binlerce kişi ölürken Filistin meselesi de kimsenin umurunda değil. İran’la yapılan nükleer anlaşma ile yapımına üç ay kaldı diye dünya kamuoyunu ayağa kaldırdığı bomba tehlikesi de ortadan kalktı. Kendi stoklarındaki yaklaşık 80-100 adet arasındaki nükleer bombadan bahseden yok. İran’ın 1968’de imzaladığı Nükleer Silahların Tedariki Antlaşmasını (NPT) İsrail BM’nin bütün çağrılarına rağmen imzalamadı ve stoklarını Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu’nun denetimine açmadı. Mısır’da, 1967 Anlaşmasını iptal etmeyi planlayan ve Münhasır Ekonomik Bölge Antlaşmasını iptal eden eski yönetim de artık yok.

¹ Yurt Gazetesi 26 Ocak 2014 s. 8

Suriye Sorunu Neden Çözülüyor, Çözülemiyor, Nasıl Çözülür?

Suriye sorununa kendi güvenlik çıkarlarına göre yaklaşan, bölge içi ve dışı güçler veya onları destekleyen değişik ülkeler, bugüne kadar öncelikle çatışmayı önleyici siyasi bir çözüm önerememişlerdir. Bu ülkeler, sadece kendi silahlı gruplarına destek vermektedirler. Özetle desteğin siyasi hedefi ortaya konulamamıştır. Örneğin, serbest seçime dayalı laik tabanlı bütün etnik ve dini grupları kucaklayan demokratik bir Suriye mi? Alevi - Sünni veya Kürt-Arap bölgesel ayrımına dayanan federal bir Suriye mi? Düşünüyor. Bu ve benzeri bir siyasi yaklaşımın mutlaka ABD ve Rusya'nın ortak kararı ile birlikte açıkça telaffuz edilmesi gerekir. Bu yapılırsa iç savaşta halen fiili olarak çatışanlar ve onları doğrudan veya dolaylı destekleyen ülkeler de hedef ve stratejilerini buna göre tespit edeceklerdir.

Böylece en azından çatışmaların taktik ve operatif hedefleri bile değişecektir. Yok, bağımsız, laik ve demokratik bir Suriye tercih ediliyorsa, öncelikle çatışmaların durdurulması hedef alınmalıdır. Bu bağlamda ortak karar, hükümet güçleri dâhil çatışanlara verilen desteğin kesilmesi olmalı ve Hükümet güçlerinin harekâtını kontrol ve gerektiğinde engelleyecek ortak bir askeri mekanizma kurulmalıdır. Geleceğe yönelik siyasi belirsizlik nedeniyle, Suriye'de özgürlük ve demokrasi talebiyle başlatılan iç savaş, bu gün tam anlamıyla Alevi- Sünni mezhep çatışmasına, hatta son zamanlarda Sünni-Sünni mezhepsel bölüngülerin de savaşına dönüşmüştür. Mezhepsel savaş, Kürtlerin Rojova bölgesinde özerklik ilan etmesi ile etnik bir boyut da kazanmıştır. Türkiye ve Irak'taki Kürtlerin anılan bölgeye coğrafi yakınlıkları, Rojova bölgesine stratejik bir çekim alanı özelliği katmaktadır. Sadece Esad'ın iktidardan gidişini hedef alan bir yaklaşım, hem bölgesel hem de uluslararası alanda hukuki, siyasi ve gerektiğinde olabilecek bir askeri desteğin sağlanmasını engellemektedir. Bunun yarattığı siyasi ve askeri güç boşluğu, S. Arabistan, Katar, Türkiye, Irak vb. gibi ikincil aktörlerin, Esad karşıtı güçler üzerinden dolaylı ve kontrolsüz mücadelesine neden olmuş gözükmektedir.

Bölgedeki fiili çatışma ve siyasi gerginlik ortamının temel jeopolitik nedeni, ABD'nin 2003'te Irak'a yaptığı müdahale sonrası siyasi, askeri, etnik, mezhepsel dengelerin bozulmasıdır. Bu dengesizlik Arap Yarımadası ve Basra Körfezi ülkelerinin hemen hemen tamamında bir güvenlik krizine dönüşmüştür. İran eğilimli bir Suriye devreden çıkarılırsa bölgenin daha istikrarlı bir duruma geleceğini düşünenler varsa, çok yanılıyorlar. Bu durum İran'ı bölgede çok daha saldırgan politikalar izlemeye zorlayacaktır. Bölgedeki tüm İslam ülkeleri artık mezhep üzerinden yürüttükleri güvenlik politikalarını bir tarafa bırakmalıdır. Batının, Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bölgeyi ve kaynaklarını sömürmek üzere Müslümanları nasıl birbirlerine kırdırdıklarını görmelidirler. Bunu önlemenin yolu çok basittir. Bölgenin iki mezhepsel lider ülkesi S. Arabistan ve İran anlaşarak dost olmayı ve işbirliği yapmayı öğreneceklerdir.

1967'deki Mısır lideri Enver Esad'ın tüm Arap dünyasının karşı çıkmasına rağmen İsrail'le barış anlaşması imzalamasındaki cesarete bölgenin acil ihtiyacı var. Bölge ülkeleri akıllarını başlarına almazlarsa, Suriye'den sonra sıranın kendilerine geleceğini iyi bilmelilerdir. Çünkü 21. Yüzyılda Arap halklarının özgürlük ve demokrasi talepleri artık otoriter uygulamalarla önlenebilecek eşiği çoktan aşmıştır. Bölgedeki istikrarsızlık durumu 1990'lara kıyasla çok daha derindir ve çözümü de çok daha belirsizdir. Bölgedeki diktatör İslam ülkelerindeki Şii gruplar, Irak'ta Pandora'nın Kutusunun açılması ile yaşadıkları ülkelerde yıllardır sürdürülen sömürü düzenine karşı haklı siyasi ve ekonomik taleplerini sıralamaya başlamışlardır. S. Arabistan'daki nüfusun % 21'ini oluşturan Şiiler, Bahreyn'deki nüfusun %70'ini oluşturan Şiiler, Irak'ta nüfusun % 60'ını oluşturan Şiiler gibi. İslam ülkelerinin, mezhepsel ve etnik ayrımcılık üzerine kurulan rejim ve uygulamalarını süratle demokratikleştirmeye ve laik bir yapıya evirmeleri gerekmektedir. Çözüm Şii- Sünni (Selefi) ayrımının inanç seviyesinde kalması, ideolojik ve siyasi bir vasıta olarak kullanılmamasından geçmektedir.

İsrail'e Tavsiyeler

İsrail'in büyük mücadelelerden sonra Ortadoğu coğrafyasında kurulmuş ilk ve tek Yahudi devleti olmanın kıymetini bilmesi gerekir. Kuruluşundan bu yana olabildiğince genişlemiş ve oldukça güvenli bir coğrafya sahip olmuş durumdadır. İsrail'in milli hedeflerinin bu coğrafyanın çok daha ötesinde olduğu bilinmektedir. Ortadoğu'daki tek nükleer güçtür. Din devleti olmasına rağmen, laik ve demokratik bir rejime sahiptir. Bilim, modern tarım, silah ve diğer teknolojilerde ileri düzeydedir. Daha birçok şey söylenebilir. Ancak öncelikle söylenmesi gereken Türkiye-İsrail ilişkilerinin mutlaka düzeltilmesi gerekir. İsrail, vaat edilmiş topraklar hayallerini ve iç politik nedenlerle sürekli gündemde tuttuğu güvenlik paranoyasını bir kenara bırakmalıdır. Artık bölge ülkelerini kucaklayıcı ve daha barışçı bir politika izlemeye başlamalıdır. Tanrının İsraililere vaat ettiği topraklar 2009 yılında Akdeniz'de ortaya çıkmıştır. Başka yerlerde tehlikeli maceralar aramaya gerek yoktur. Denizdeki zengin petrol ve doğal gaz yataklarının 2016'dan itibaren işletilmesine başlanacaktır.² Bu kaynaklar bölge barışı için yeni bir paradigma yaratabilir. Bu projenin güvenli ve ekonomik bir şekilde hayata geçirilmesindeki en önemli aktör Türkiye'dir. Bu nedenle bu tarihten önce bölgede ve komşuları ile mutlaka bir barış ve işbirliği ortamı yaratılmalıdır.

² Israel's Water Challenge, Stratfor Analysis 25 December 2013

ABD ve Rusya'ya Tavsiyeler

Ortadoğu'nun hiçbir coğrafyaya benzemediğini öğrenmiş olmalısınız. Özellikle ABD, bugünkü ortamın doğmasında kendisini sorumlu hissetmeli ve bir an önce bölgede kalıcı barış ve istikrar için çalışmalıdır. Rusya ve ABD, Suriye sorununun çözümünde küresel ve bölgesel rekabeti bir yana bırakmalıdır. Çünkü üçüncü yılına giren Suriye sorunu, çatışmanın bölgesel bir savaşa dönüşmesi riskini artık patlama ve yayılma eşiğine getirmiş bulunmaktadır. Savaş yayılırsa başta İsrail ve Türkiye gibi Batı blokunda yer alan ülkeler de tehlikeye gireceklerdir. Böylece NATO'nun savaş girmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda ABD ve Rusya, işbirliği içinde daha kalıcı çözümleri süratle ortaya koymalıdır. ABD - İran gerginliğinin sona erdirilmesinin sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacağı açıktır. Bu arada kimse dolaylı stratejiler ile komşu coğrafyalarda karışıklık çıkartarak (Lübnan ve Ukrayna) birbirlerine gözdağı vermemelidir. Zaman, başta ABD, Rusya, Suudi Arabistan ve İsrail olmak üzere bütün ülkelerin akıllarını başlarına alma zamanıdır. Savaş yayılırsa bölgede yeni siyasi bir coğrafya oluşuncaya kadar durmayacaktır.

Dr. Nejat Tarakçı, Jeopolitikçi ve Stratejist
ntarakci@gmail.com

Ocak 2014